

Застереження

Лафиса Наумова

«Не дивіться вгору» (англ. Don't Look Up)

Автор сценарію та режисер Адам Мак-Кей

Оператор Лінус Сандгрєн

Композитор Ніколас Брітелл

У ролях: Леонардо Ді Капріо, Дженніфер Лоуренс, Тімоті Шаламе, Мелані Лінскі, Джона Гілл, Кейт Бланшетт, Меріл Стріп,

Аріана Гранде, Рон Перлман, Роб Морган та інші

Продюсери Адам Мак-Кей, Кевін Мессик

Кінокомпанії Hyperobject Industries, Bluegrass Films

Дистриб'ютор Netflix

США, 2021

Кадр з фільму «Не дивіться вгору». Автор сценарію і режисер Адам Мак-Кей. США, 2021.

Аспірантка факультету астрономії університету штату Мічиган Кейт Діб'яскі (Дженніфер Лоуренс) виявляє нову комету. Професор Рендалл Мінді (Леонардо Ді Капріо), науковий керівник Кейт, математично вираховує, що існує фактично 100-відсоткова вірогідність зіткнення Землі з кометою. Оскільки комета велика, то це становить реальну небезпеку для життя на Землі, в тому числі і для людства. Науковці сповіщають керівництво про своє відкриття. Їх терміново викликають до Білого дому, та, провівши безсонну ніч у вантажному чи то військовому літаку, вони змушені чи не добу очікувати під дверима приймальні президентки країни Джені Орлін (Меріл Стріп), хоча про небезпеку вже обізнаний і впевнений у ній керівник Координаційного комітету планетарного захисту доктор Клейтон «Тедді» Оглторп (Роб Морган) і разом з ними присутній діючий генерал-лейтенант ВПС США, представник Пентагону у Білому домі (Пол Гілфойл).

Зрештою, науковці таки повідомляють про небезпеку спершу президентку, далі, за порадою доктора Клейтона «Тедді», виступають із заявою на телебаченні у новинному шоу. Однак, їхні виступи не змінюють звичного ходу речей. Після телефіру з'ясовується, що набагато важливіше як для керівництва каналу, так і для його глядачів не їхні заяви, а рейтинги та відгук глядачів, глядачі ж зайняті обговоренням приватного життя поп-зірок. Повідомлення відразу губиться у невпинному потоці новин. Людство, знаючи про загрозу власному виживанню, продовжує звичне життя.

Тільки після спалаху чергового секс-скандалу за участі президентки Джені Орлін, шукаючи спосіб відвернути увагу громадськості від своєї особи, вона згадує про комету. Тоді їй виникає ідея зосередити увагу, переважно з метою підвищення свого рейтингу, на небезпеці комети. І президентка виступає із терміною заявою про підготовку до запуску космічних апаратів з ядерною зброєю на борту із завданням змінити траєкторію комети. В зв'язку

із відкладеною реакцією на попереднє повідомлення вчernih, директорка НАСА свідомо бере «удар на себе» і йде у «ганебну відставку», тим більше, що, як з'ясовується, вона за фахом анестезіолог, тобто, дилетант у справах відомства, яке очолювала. Між іншим, виконавцем цієї місії призначено, за великим рахунком, нікчемну людину Бенедикта Драска, що, проте є військовим у відставці, хоча ніякої необхідності в участі людини і в ризику її життям немає – керування може бути здійснене дистанційно. Та країні «необхідний герой». Це ще одна данина вимогам сучасного, схибленого на рейтингах і популярності, світу. Події фільму розвиваються надзвичайно інтенсивно. За кілька місяців від відкриття комети до моменту зіткнення герої, які досі жили розміреним звичним життям, переживають надзвичайно насичені й емоційні події. Розвивають історію, автори репрезентують цікаву деталізацію в розробці теми і проблеми. Щоб до кінця зрозуміти фільм, його варто переглянути не раз, аби вловити всі деталі і нюанси, які майстерно і ретельно нанизані на кістках сюжетної лінії. Тут має значення все: від того, яким літаком дістаються герої до Білого дому, до того, як довго триває очікування під президентським кабінетом. Завдяки насиченню деталями, автори досягають максимальної ефективності у розкритті теми, загострюючи її до нестерпного різючого конфлікту.

Фільм «Не дивіться вгору» потрапляє у найболючішу точку сучасної культурної ситуації та підіймає надзвичайно важливу проблему: безпеки сучасного світу часто є абсолютно реальними і загрозливими. Основне питання стрічки, чи готове людство з усією відповідальністю поставитися до зовнішніх (а, можливо, і внутрішніх) небезпек і консолідувати зусилля для їх подолання, для успішного вирішення нагальних проблем і криз. Відповідь авторів фільму приречено однозначна: ні, не готове. Хоч воно цілком і повністю забезпечене усіма необхідними ресурсами, як інтелектуальними, так і технічними, та перебуває

Леонардо Ді Капріо у фільмі «Не дивіться вгору».

у непевному інфантильному стані. Уряд зі своїх міркувань (політичні ігри, гонитва за рейтингами, небажання приймати непопулярні рішення, зрештою, безвідповідальність) відсторонюється від проблеми, проста ж людина не може самостійно вирішити таке глобальне завдання, як би вона цього не прагнула. Головні героїні Кейт, яка близько до серця сприймає небезпеку, доводиться відсторонитися від подій і лише очікувати на вирішення, що його мають прийняти на найвищому рівні. Загалом же, легше відкласти вирішення або перекласти його на когось іншого, простіше відсторонитися або забути в ейфорії потоку життя, що успішно роблять майже всі герої фільму. Однак проблема від цього не зникає, тоді як цінний час для її розв'язання незворотно втрачається. Герої фільму так і не знаходять виходу із ситуації. Зіткнення комети з Землею відбувається, що призводить до передбачуваної науковцями катастрофи, після якої все ж декому вдається вціліти. Представники влади й олігархи мандрують на нову планету. Щоправда, радість дещо притлумлює те, що президентка у метушні забула на Землі власного сина (ще одна значна за своєю трагічністю деталь), та і це не є приводом для суму чи значною проблемою.

Природа інфантильності

Інфантильність – особистісна незрілість, затримка в розвитку, певне «застрягання» на попередніх етапах розвитку. Інфантом називають дорослу людину або підлітка з дитячими рисами в поведінці або зовнішньому вигляді. В інфантів відстає в розвитку емоційно-вольова сфера, вони не здатні приймати серйозні рішення, уникають відповідальності, по-дитячому реагують на труднощі (капризи, сльози, крики, образи). Інфантильність (або незрілість у розвитку) у дорослої людини характеризується дитячою поведінкою, відсутністю ініціативності. Характеризує інфантильну людину також відсутність мети в житті і небажання щось в собі і в житті змінити. Інфантильній людині часто потрібен опікун.

У фільмі «Не дивіться вгору» в ситуації критичної загрози виявляється, що ні влада, ні президент, як її представник,

не відчувають відповідальності в тому числі і через те, що не приймають остаточного рішення. Воно, так чи інакше, залежить від найбагатшої людини світу. У фільмі це Пітер Ішервелл (Марк Райленс), технологічний мільярдер, власник корпорації BASH, головний спонсор президентської кампанії Джені Орлін. Остання перебуває під впливом свого покровителя. Більше того, довіряє йому, адже переконана у могутності сучасних технологій, можливості і силу яких і репрезентує її спонсор.

Звичайно, Пітер Ішервелл не ставить питання ультимативно. Та уже запущені ракети для знищення комети, раптом, на величезний подив спостерігачів, саме через його вплив, повертаються на Землю. Операція, на яку було витрачено чимало коштів, скасовується, бо з'ясувалося: комета, що рухається до Землі, містить цінні мінерали на десятки трильйонів доларів. Відтак у найбагатшої людини світу з'явилася ідея здобути ці дорогоцінні мінерали. Як і належно в демократичній державі, скликають нараду, де присутні представники як від влади, так і від науковців. Науковці, що представляють інтереси Пітера Ішервелла, доводять безпечність операції видобування цінних мінералів з тіла комети шляхом розбиття її на частини. Однак технологія розбиття комети ніколи досі не застосовувалася. Попри це, нарада, зрештою, приймає необхідне рішення. І відтак Білий дім за наполяганням мільярдера з допомогою неперевіреної технології планує фактично в останній момент наближення комети до Землі подрібнити її та спрямувати уламки в Тихий океан, аби потім потай їх дістали і почати видобуток копалин за участі корпорації BASH.

Зрештою, проект BASH лишається останнім шансом для людства. Але спроба подрібнити комету зазнає провалу. Технології, яким так довіряли і президентка, і мільярдер, виявляються ненадійними. Дрони корпорації BASH неспроможні виконати поставлені перед ними завдання. Технологічний провал означає у цьому випадку загибель Землі і людства.

Президентка Джені Орлін, як і сам Пітер Ішервелл не бачать для себе смертельної небезпеки навіть у цьому випадку. Пітер Ішервелл про всяк випадок давно убезпечив себе і коло обраних від подібних небезпек. У його розпорядженні завжди готовий до відльоту космічний корабель на 2000 місць, оснащений камерами для замороження людей до стану анабіозу.

Звичайна людина

Фільм ставить гостру проблему крихкості, невизначеності і цілковитої залежності долі звичайної людини від зовнішніх сил на сучасному етапі розвитку цивілізації. Цими силами є: влада, яку звичайні люди ніби самі і обирають, небезпека безроздільної довіри новітнім технологіям і їх невинному розвитку, а також небезпека особистих слабкостей і залежностей (ідеться про бажання самоствердження і визнання і про те, як вони реалізуються у сучасному світі).

Тож фільм великою мірою і про людину, про її темні і світ-

Завдяки кіно українці побували у Данії

Лариса Брюховецька

лі сторони і прояви, про пошук себе, про внутрішні цінності, які попри чи, може, завдяки загрозам визначають її людяну природу.

Генерал-лейтенант, що працює у Пентагоні, під час тривалого очікування на прийом президентки приносить снеки і воду (які, як з'ясовує Кейт, безкоштовні), бреше, що ця їжа коштує десять доларів, і спантеличені відвідувачі віддають йому гроші. Цю загадку у поведінці високопоставленого військового намагається розгадати Кейт. Вона знову і знову повертається до цієї ситуації і не може знайти пояснення, чому генерал принизливо іде на обман простих людей, аби нажитися на них аж на десять чи двадцять доларів.

Фільм перенасичений не надто привабливими людськими проявами. Та все ж, перед катастрофою професор Рендалл Мінді повертається до самого себе. В своєму останньому виступі на телебаченні він обирає правду, і вже не говорить, а кричить про неминучу катастрофу, так само, як у першому виступі кричала Кейт. Та вже не залишається часу. Він зрештою іде від коханки, розуміючи помилковість свого захоплення, і повертається до власної родини. Президентка Орлін в момент усвідомлення катастрофи пропонує професору Мінді, як вибраному з небагатьох, два місця на борту космічного корабля, але той відмовляється. Він обирає провести останні хвилини життя поруч зі своєю родиною і друзями.

Вечір катастрофи стає одночасно вечором родинного єднання, разом з рідними, близькими, дорогими людьми. Автори залишають фінал історії для цього кола персонажів відкритим. Пітер Ішервелл колись розказав Мінді обставини його смерті: помре у повній самотності. Тож існує імовірність того, що і професор не загинув, якщо справді його чекає смерть на самоті. З іншого боку, вельми спокуслива думка, що професору вдалося змінити пророковане йому технологіями (разом з Пітером Ішервеллом) майбутнє, і здійснився той незначний відсоток погрішності підрахунків. Тоді професор Мінді дійсно загинув у колі своїх рідних і близьких друзів, але загинув щасливим. А Пітер Ішервелл в такому разі з усією своєю технічною імперією прорахувався, і людська особистість взяла гору над усіма високоточними обчисленнями і розрахунками, над технікою і штучним інтелектом. Поразка Ішервелла в такому випадку багатовекторна – це поразка техніки перед людяністю, чуттєвістю, не прорахованим і неосмисленим природним, людським началом.

Фільм «Не дивіться вгору» не можна назвати вершиною мистецьких і художніх пошуків, та він привертає увагу нагальністю й актуальністю поставлених проблем і гострих тем. Викладені події і факти провокують до розумів. Звичайно, з'являються алюзії, вболівання, важкі передчуття. Авторам фільму вдалося зачепити за живе широке коло глядацької аудиторії. Відтак зусилля виправдовують себе. Фільм несе важливий меседж про майбутнє людства, певне застереження про шляхи і кроки його подальшого поступу.

З 27 січня в кінотеатрі «Жовтень» впродовж місяця тривав фестиваль «Кращі фільми сучасної Данії». В програмі: «Бенкет Бабетти» Габрієля Акселя (1987), «Помста» Сюзанни Бір (2010), «Меланхолія» Ларса фон Трієра (2011), «Королівський роман» (2012) і «Моя земля» Мартіна Сандвлієта (2016).

У Данії, цієї невеликої європейської країни, сьогодні є прекрасне кіно, чимало режисерів та акторів, чий імена на слуху в шанувальників десятої музи. Країна повторила власний феномен сторічної давнини, адже на початку ХХ століття фільми Данії домінували в кінотеатрах Європи, й саме ця країна дала найпершу зірку німого кіно Асту Нільсен. Тоді ж зійшла зірка Карла Теодора Дрейєра, постановника класичних фільмів, сповнених релігійних та містичних алюзій, зокрема поставлений у Франції уславленій стрічці «Страсті Жанни д'Арк» (1928).

Перш, ніж перейти до фільмів, показаних в кінотеатрах України, кілька слів про сучасне кіно Данії. Його визнанням сприяв фільм Габрієля Акселя «Бенкет Бабетти», який вийшов 1987 року і здобув «Оскара», а виконавиця ролі Бабетти Стефан Одран – Золоту пальмову гілку. Він засвідчив, що для міжнародного успіху немає значення – фільм про сучасність чи на історичну тематику – справа в якості. Ця фраза адресується тим українським продюсерам, які заперечують історичні теми й тупо ратують

Боділь К'єр, Пуель Керн, Біргітте Федерспіль у фільмі «Бенкет Бабетти». Режисер Габріель Аксель, 1987.